

αγορά | Άρθρο

Παρά την άνοδο των τιμών, η κατανά

του Γιάννη Τσιφόρου

Η διαταραχή της εφοδιαστικής αλυσίδας λόγω των συνεπειών της πανδημίας και η αδυναμία της παγκόσμιας προσφοράς να ανταποκριθεί στην απότομη αύξηση της ζήτησης, συνέβαλαν στη μεγάλη άνοδο των τιμών των φυτικών ελαίων από το τελευταία τρίμηνο του 2020 και έπειτα.

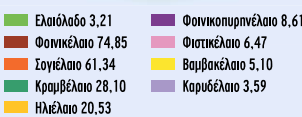
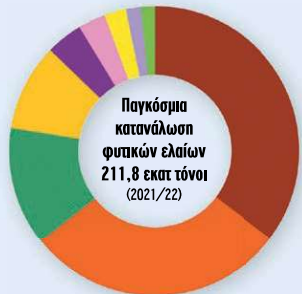
Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του FAO ο μηνιαίος δείκτης διεθνών τιμών στα φυτικά έλαια συνεχίζει την ανοδική του πορεία ανερχόμενος τον Οκτώβριο του 2021 στο επίπεδο των 185 μονάδων, μεταβολή ιδιαίτερα έντονη σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους (+75%) και πολύ υψηλότερη από εκείνη των ελαιούχων σπόρων που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή τους (+29%).

Σημειώνεται ότι στο διάστημα αυτό, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας (CMO Price Data, 2/12/2021), η διεθνής τιμή του κραμβέλαιου σχεδόν διπλασιάστηκε (+94%), ενώ έντονη ήταν η άνοδος της στο σογιέλαιο (+62%), στο φοινικέλαιο (+60%) και στο ηλιέλαιο (+45%) (Πίνακας 1).

Ωστόσο, παρά την εκτίναξη των τιμών, η παγκόσμια κατανάλωση φυτικών ελαίων προβλέπεται την περίοδο 2021/22 να ανέλθει σε 211,8 εκατ. τόνους, σημειώνοντας, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις (στοιχεία USDA/FAS, Oilseeds: World Markets and Trade, November 2021) άνοδο ως προς την προηγούμενη (+2,8%).

Η άνοδος αυτή θα προέλθει κυρίως από τη σημαντική αύξηση της κατανάλωσης στο ηλιέλαιο (+9,6%) και σε μικρότερο βαθμό στο κερυδέλαιο (+5,9%) και το βαμβάκελαιο (+4,7%), ενώ θετική μεταβολή αναμένεται στο φοινικέλαιο (+2,1%) και αρνητική στο κραμβέλαιο (-1%). Να σημειωθεί ότι το φοινικέλαιο, με όγκο της τάξεως των 75 εκατ. τόνων περίπου, συνεχίζει να αποτελεί

Πίνακας 2: Κατανάλωση φυτικών ελαίων σε παγκόσμιο επίπεδο και στην ΕΕ (2021/22, σε εκατ. τόνους)

το πιο διαδεδομένο φυτικό έλαιο στον κόσμο, καλύπτοντας την περίοδο 2021/2022 το 35,3% της παγκόσμιας κατανάλωσης, σε απόσταση από το σογιέλαιο (29%) και ακόμη μεγαλύτερη από το κραμβέλαιο (13,3%) και το ηλιέλαιο (9,7%). Περιορισμένο, όμως, παραμένει το μερίδιο του ελαιολάδου με όγκο 3,2 εκατ. τόνων, καλύπτοντας μικρό μέρος της κατανάλωσης (μόλις 1,5%).

Μικρή άνοδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στην ΕΕ, η κατανάλωση φυτικών ελαίων προβλέπεται την περίοδο 2021/2022 να ανέλθει σε 26,25 εκατ. τόνους, παρουσιάζοντας μικρότερη άνοδο (+1,2%) προερχόμενη κυρίως από την σημαντική αύξηση της στο ηλιέλαιο (+5,7%) και στο σογιέλαιο (+4%), ενώ αντίθετα μείωση προβλέπεται στο κραμβέλαιο (-2,7%), κυρίως εξαιτίας της μειωμένης παραγωγής σπόρων ελαιοκράμβης λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών, αλλά και ως συνέπεια του περιορισμού των αποδόσεων της καλλιέργειας από την απαγόρευση της χρήσης ορισμένων εντομοκτόνων (νεονικοτινοειδή).

Ωστόσο, το κραμβέλαιο, με όγκο 8,8 εκατ. τόνων, εξακολουθεί να καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης στην ΕΕ (33,5%) με δεύτερο στη σειρά το φοινικέλαιο (26,2%) και τρίτο το ηλιέλαιο (19,3%), ενώ αξιόλογο θεωρείται το μερίδιο του ελαιολάδου (5,7%) με όγκο 1,5 εκατ. τόνων περίπου (Πίνακας 2).

Σημειώνεται ότι η ΕΕ αποτελεί, μετά την Ινδία και την Κίνα, τον τρίτο μεγαλύτερο εισαγωγέα φοινικέλαιου στον κόσμο (7,11 εκατ. τόνοι το 2020, αξίας 4,45 δισ. ευρώ), προερχόμενο κυρίως από δύο χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας (Ινδονησία και Μαλαισία), το μεγαλύτερο μέρος του οποίου αξιοποιείται στην παραγωγή βιοντιζέλ.

Ωστόσο, οι εισαγωγές φοινικέλαιου που προορίζονται για την παραγωγή βιοντιζέλ αναμένεται να περιοριστούν δραστικά λόγω της εφαρμογής από τον Ιούλιο του 2021 και έπειτα της νέας Οδηγίας της ΕΕ για την ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές (Οδηγία (ΕΕ) 2018/2001, 11/12/2018), ενώ σε σχετική έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (COM (2019) 142, 13/3/2019) το φοινικέλαιο χαρακτηρίζεται ως πρώτη ύλη υψηλού κινδύνου στο πλαίσιο της επιδιωκόμενης μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να ευνοήσει την περαιτέρω αξιοποίηση άλλων φυτικών ελαίων, ιδιαίτερα του κραμβέλαιου, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου χρησιμοποιείται στην παραγωγή βιοντιζέλ. Χαρακτηριστική εξαίρεση είναι η εκτίμηση της πρόσφατης μεσοπρόθεσμης έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (EU Agricultural Outlook, December 2021), σύμφωνα με την οποία στη δεκαετία 2021-2031 ο μέσος ετήσιος ρυθμός κατανάλωσης φοινικέλαιου για παραγωγή βιοντιζέλ αναμένεται να παρουσιάσει σημαντική μείωση

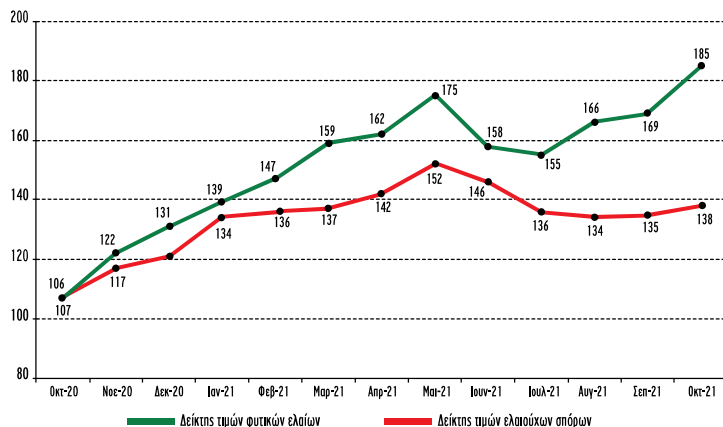
(-7,9%) έναντι της θετικής ανόδου στο κραμβέλαιο (+0,2%).

Πέραν αυτών, όμως, η χρήση του φοινικέλαιου (και του φοινικοκυρηνέλαιου) στην παρασκευή τροφίμων έχει ενοχοποιηθεί για τις αρνητικές επιπτώσεις του στην υγεία (καρδιαγγειακές παθήσεις) εξαιτίας της υψηλής περιεκτικότητάς του σε κορεσμένα λιπαρά οξέα, κυρίως σε σχέση με την παραγωγή ανεπιθύμητων trans λιπαρών οξέων κατά τη χρήση των τροφίμων αυτών στη μαγειρική και την εστίαση.

Για το λόγο αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θέσπισε ειδικό κανονισμό (Κανονισμός (ΕΕ) 2019/649) που επιβάλλει ανώτατο όριο trans λιπαρών οξέων 2 γραμμάρια ανά 100 γραμμάρια λίπους σε τρόφιμα που δεν προορίζονται για τον τελικό καταναλωτή και το λιανικό εμπόριο και υποχρεώνει τους υπεύθυνους των επιχειρήσεων τροφίμων να παρέχουν πληροφορίες όταν το όριο αυτό υπερβαίνεται, ενώ τα τρόφιμα που δεν συμμορφώνονται με τον αναφερόμενο κανονισμό μπορούν να συνεχίζουν να διατίθενται στην αγορά το αργότερο μέχρι την 1η Απριλίου 2021.

Στην ΕΕ, η χρήση φυτικών ελαίων για

Πίνακας 1: Μηνιαία μεταβολή δείκτη τιμών φυτικών ελαίων και ελαιούχων σπόρων (2014-2016=100)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων δείκτη τιμών FAO (Monthly Price Update, November 2021)

Λωσση φυτικών ελαίων αυξάνεται

παρασκευή τροφίμων καλύπτει σημαντικό μέρος των αναγκών (48% το 2020) και αναμένεται να παραμείνει σταθερή την επόμενη δεκαετία. Μικρότερο μερίδιο αντιστοιχεί στην κατανάλωση φυτικών ελαίων για την παραγωγή βιοντίτζελ (40%), αλλά οι προοπτικές ως προς τη χρήση αυτή δεν φαίνονται θετικές, μια και σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ο μέσος ετήσιος ρυθμός αναμένεται να κινηθεί πτωχικά την επόμενη δεκαετία (-1,3%).

Μειώθηκε η κατανάλωση στην Ελλάδα

Η κατανάλωση φυτικών ελαίων στην Ελλάδα περιορίστηκε το 2020 σε 471.000 τόνους, παρουσιάζοντας μείωση ως προς το προηγούμενο έτος (-4,3%). Η μείωση αυτή συνδέεται με την πτώση της κατανάλωσης στο φοινικέλαιο (-27%) και σε μικρότερο βαθμό στο ελαιόλαδο (-2,6%). Αντίθετα, αύξηση σημειώθηκε στο ηλιέλαιο και το σογιέλαιο (+5,9% αντίστοιχα) και μικρότερη στο βαμβακέλαιο (+4,5%) (Πίνακας 3).

Το ηλιέλαιο, με όγκο 162.000 τόνων, κάλυψε το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας κατανάλωσης το 2020 (34%), ενουσόμε-

νη από την αισθητή άνοδο της παραγωγής του (+21,5%), ενώ η χρήση του, κατά 50% περίπου, προορίζεται για την παραγωγή βιοντίτζελ.

Ωστόσο, στο εξωτερικό εμπόριο του ηλιέλαιου οι συναλλαγές αφορούν σε εδωδιμα προϊόντα, όπου κυριαρχούν οι εισαγωγές (70.600 τόνοι το 2020, αξίας 55,3 εκατ. ευρώ) προερχόμενες κυρίως από τη Βουλγαρία, την Ουκρανία και την Ιταλία καλύπτοντας το 90% του όγκου, με χαμηλή μέση τιμή εισαγωγής (0,8 ευρώ/κιλό). Οι εξαγωγές ηλιέλαιου παραμένουν περιορισμένες (4.468 τόνοι, αξίας 4,9 εκατ. ευρώ) με κυριότερο προορισμό την αγορά της ΕΕ, αλλά με υψηλότερη μέση τιμή εξαγωγής (1,1 ευρώ/κιλό).

Το ελαιόλαδο, με όγκο 112.000 τόνων το 2020, κάλυψε μικρότερο μέρος της κατανάλωσης (24%) λόγω της σημαντικής ανόδου των εξαγωγών, ο όγκος των οποίων ανήλθε το 2020 σε 172.000 τόνους, μέγεθος αισθητά αυξημένο από εκείνο του προηγούμενου έτους (+7%). Το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών αυτών αναφέρεται στο εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο (140.000 τόνοι, αξίας 423 εκατ. ευρώ) με

κυριότερο προορισμό την Ιταλία, τη Γερμανία και τις ΗΠΑ, αλλά με χαμηλότερη μέση τιμή εξαγωγής (3 ευρώ/κιλό) σε σχέση με εκείνη του προηγούμενου έτους (3,6 ευρώ/κιλό).

Κρίσιμο πάντως ζήτημα στην εγχώρια αγορά ελαιόλαδου αποτελεί η μικρή συμμετοχή του στη μαζική εστίαση, όπου συνήθως προτιμώνται άλλα φθηνότερα έλαια, ενώ πολύ περιορισμένη παραμένει η αξιοποίηση του από την εγχώρια βιομηχανία τροφίμων για την παρασκευή σειράς προϊόντων ευρείας κατανάλωσης (σνακς, κέικ, κρουασάν, μπισκότα, προϊόντα σοκολατοποιίας, κ.α.).

Η κατανάλωση φοινικέλαιου εξαρτάται κυρίως από τις εισαγωγές (84.881 τόνοι το 2020, αξίας 55,3 εκατ. ευρώ) μια και οι εξαγωγές παραμένουν περιορισμένες (13.646 τόνοι το 2020, αξίας 10,7 εκατ. ευρώ). Η διαφορά τους προσδιορίζει την κατανάλωση, το μέγεθος της οποίας εκιμάται το 2020 σε 71.235 τόνους καλύπτοντας το 15% της συνολικής κατανάλωσης.

Οι εισαγωγές προέρχεται πρωτίστως από την Ινδονησία (85% του όγκου) και δευτερευόντως από τη Μαλαισία (12%), ενώ το μεγαλύτερο μέρος του όγκου (91%) αφορά σε εξευγενισμένο φοινικέλαιο και κλάσματα του (77.351 τόνοι, αξίας 50,2 εκατ. ευρώ), με χαμηλή μέση τιμή εισαγωγής (0,65 €/κιλό) που χρησιμοποιούνται κυρίως στην παρασκευή τροφίμων για την χρήση στη μαγειρική, την αρτοποιία, τη ζαχαροπλαστική και σε άλλους συναφείς κλάδους.

Το μερίδιο του σογιέλαιου στη συνολική κατανάλωση φυτικών ελαίων παραμένει μικρότερο (11,5% το 2020) με όγκο 54.000 τόνων, παρόμοιο με εκείνο της παραγωγής που προέρχεται από την έκθλιψη εισαγόμενων σπόρων σόγιας, κυρίως από την Ουκρανία και τη Βραζιλία. Στο εξωτερικό εμπόριο, οι εισαγωγές σογιέλαιου (9.317 τόνοι, αξίας 7 εκατ. ευρώ το 2020) προήλθαν κυρίως από τη Σερβία, με τιμή εισαγωγής (0,72 ευρώ/κιλό) λίγο χαμηλότερη του μέσου όρου (0,76 ευρώ/κιλό).

Στο ίδιο σχεδόν επίπεδο κινήθηκαν οι εξαγωγές σογιέλαιου (9.184 τόνοι, αξίας 6,6 εκατ. ευρώ) απευθυνόμενες κυρίως

στην Αλγερία και την Αίγυπτο. Μικρότερο μερίδιο της κατανάλωσης αντιστοιχεί στο βαμβακέλαιο (5%), ενώ στο αραβοσιτέλαιο σημαντικό μέρος της κατανάλωσης (47%) καλύπτεται από εισαγωγές (9.023 τόνοι, αξίας 7,87 εκατ. ευρώ), προερχόμενες κυρίως από την Ουγγαρία και την Ιταλία με σχετικά χαμηλή μέση τιμή εισαγωγής (0,87 ευρώ/κιλό).

Συμπερασματικά, η χρήση φυτικών ελαίων για παρασκευή τροφίμων καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των εγχώριων αναγκών (75%), όπου επικρατεί το ελαιόλαδο, ενώ το υπόλοιπο αφορά στη χρήση για παραγωγή βιοντίτζελ, όπου κυριαρχεί το ηλιέλαιο και σε μικρότερο βαθμό το κραμβέλαιο. Να σημειωθεί πάντως ότι η κατανάλωση ελαιόλαδου αναμένεται να παρουσιάσει κάμψη το 2021 κυρίως εξαιτίας της μείωσης της παραγωγής λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών.

Η ΕΕ αποτελεί, μετά την Ινδία και

την Κίνα, τον μεγαλύτερο

εισαγωγέα φοινικελαιίου παγκοσμίως

Η εξέλιξη αυτή επιβεβαιώνεται σε πρόσφατη εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG Agri, Market situation in the olive oil sector, 25/12/2021), σύμφωνα με την οποία η εγχώρια παραγωγή ελαιόλαδου την περίοδο 2021/2022 προβλέπεται να κυμανθεί στο επίπεδο των 235.000 τόνων, μέγεθος αισθητά μειωμένο από εκείνο του προηγούμενου έτους (-15%).

Από την άλλη πλευρά, περαιτέρω περιορισμός αναμένεται στην κατανάλωση φοινικέλαιου, ως συνέπεια της αρνητικής επίδρασης των πρόσφατων ρυθμίσεων που αναφέρθηκαν προηγούμενα, ενώ η μεγάλη άνοδος των διεθνών τιμών στα ορυκτά καύσιμα που χρησιμοποιούνται στις μεταφορές (πετρέλαιο, βενζίνη) προβλέπεται, σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο, να οδηγήσει μεγαλύτερο μέρος σπερμάτων ηλιάνθου στην έκθλιψη για παραγωγή βιοντίτζελ.

Πίνακας 3: Κατανάλωση και παραγωγή φυτικών ελαίων στην Ελλάδα (2019-2020, σε 1.000 τόνους)

Φυτικά έλαια	Κατανάλωση			Παραγωγή		
	2020	2019	Μεταβολή (%)	2020	2019	Μεταβολή (%)
Ηλιέλαιο	162	153	5,9	96	79	21,5
Ελαιόλαδο	112	115	-2,6	275	275	0,0
Φοινικέλαιο	71	97	-26,8	-	-	-
Σογιέλαιο	54	51	5,9	54	52	3,8
Βαμβακέλαιο	23	22	4,5	24	23	4,3
Αραβοσιτέλαιο	19	22	-13,6	5	5	0,0
Λοιπά	30	32	-6,3	9	10	-10,0
Σύνολο	471	492	-4,3	463	444	4,3

Πηγές: Ομοσπονδία Βιομηχανίας Φυτικών Ελαίων ΕΕ-Fedoil, 2021 και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Οκτώβριος 2021